

MAAHANMUUTTAJIEN ÄIDINKIELI
VENÄJÄN KIELEN OPETUKSEN SUUNNITELMA

2005

VENÄJÄN KIELEN OPETUKSEN SUUNNITELMA

Opetuksen lähtökohdat

Maahanmuuttajien äidinkielen opetuksella tuetaan oppilaan ajattelun ja kielenkäyttötaitojen, itseilmaisun ja viestinnän kehittymistä sekä persoonallisuuden kasvua. Oman äidinkielen opetus luo osaltaan pohjaa toiminnalliselle kaksikielisyydelle. Oman äidinkielen avulla oppilas säilyttää yhteyden kielelliseen kulttuuriinsa. Sen opetuksella voidaan tukea myös eri oppiaineiden opiskelua.

Opetuksen tavoitteiden lähtökohtina ovat oppilaan ikä, aikaisempi opetus sekä kodin ja muun ympäristön tarjoama tuki äidinkielen kehittymiselle. Ne voidaan määrittää tason tai vuosiluokkien perusteella.

Oman äidinkielen opetus on perusopetusta täydentävää opetusta, jota säätelee opetushallituksen suositus (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004).

Opetusjärjestelyt

Maahanmuuttajien äidinkielen opetuksen suunnitelma on laadittu kahden viikkotunnin vuosittaiseen äidinkielen opiskeluun. Tuntimäärä ja opiskelu vieraassa kieliympäristössä asettavat rajoituksia omaksuttavan aineksen laajuudelle.

Opetuksessa käytetään eri ikäkausille ja kulloinkin opetettavaan ainekseen soveltuvia työtapoja, jotka antavat myös elämyksiä ja innostusta oppimiseen. Joissakin kielissä voi olla rajatut mahdollisuudet saada kirjallista oppimateriaalia, jolloin työtavan valinnalla ja opettajan tuottamalla oppimateriaalilla on keskeinen merkitys.

Äidinkielen opetuksen suunnitelmasta, järjestämisestä ja arvioinnista tulee antaa tietoa huoltajille. Yhteistyö huoltajien kanssa tukee oppilaan tavoitteellista oppimista ja motivoitumista oman äidinkielen opiskeluun.

Venäjän kielen ja opetuksen ominaispiirteitä

Maailmassa venäjää äidinkielenään puhuu noin 167 miljoonaa ihmistä eli noin 2,8 prosenttia maapallon asukkaista. Venäjä on viidenneksi puhutuin kieli ja yksi YK:n kuudesta virallisesta kielestä. Venäjän kieli kuuluu itäslaavilaisten kielten ryhmään ja sillä on seuraavia erityispiirteitä:

- Venäläisissä aakkosissa on 33 kirjainta, joista kaksi - pehmennysmerkki ja kovennusmerkki - eivät ilmaise äänneitä. Muut kirjaimet ilmaisevat yhden tai kaksi äännettä.
- Sanojen ääntämisessä on suuri merkitys oikealla painotuksella. Painon paikka sanassa vaihtelee. Joillakin venäjän kielen vokaaleilla on kaksi ääntämistapaa riippuen siitä, onko vokaali painotettu vai ei. Konsonantit voivat olla soinnillisia tai soinnittomia, liudentuneita tai liudentumattomia. Lisäksi kielessä on suhuäänteitä.
- Venäjän kielen intonaatio voi olla nouseva tai laskeva.
- Lauseiden sanajärjestys on melko vapaa.
- Kysymyksiä muodostetaan joko intonaation tai kysymyssanojen avulla.
- Venäjän kielessä on kolme sukua: feminiini, maskuliini ja neutri.
- Nominatit taipuvat kuudessa sijamuodossa.
- Verbit ilmaisevat säännöllisesti toistuvaa tai tietyn ajan kestäväää toimintaa. Verbeillä on kolme aikamuotoa: preesens, preteriitti ja futuuri. Verbi voi puuttua venäjän kielen lauseista.

Venäjän kielen opetus perustuu yleiskielen normeihin ja venäläisen kulttuurin monipuolisuuteen ja rikkauteen. Opetuksessa otetaan huomioon kodin kielitilanne ja se, missä määrin opiskeltava kieli on läsnä oppilaan elämässä. Olennainen ero A-venäjän opetukseen on siinä, että äidinkieli on sekä oppimisen kohde että väline. Ero näkyy opetusmateriaalin ja -menetelmien käytössä.

Opetuksen suunnitelmassa kuvataan oppimista tasoittain tai luokka-asteittain. Käytännössä jokaiselle oppilaalle pyritään laatimaan yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajiensa kanssa henkilökohtaiset oppimistavoitteet. Siirtyminen oppimistasolta toiselle tapahtuu joustavasti.

TASO 1 (VUOSILUOKAT 1-2)

TAVOITTEET

Oppilas

- rohkaistuu omankieliseen vuorovaikutukseen
- oppii kuuntelemaan keskittyen
- oppii kysymään, vastaamaan ja kertomaan venäjän kielellä
- oppii lukemisen ja kirjoittamisen perustaidot
- tutustuu venäläiseen lastenkirjallisuuteen

- tutustuu kirjoitettuun kieleen
- laajentaa sanavarastoaan
- tutustuu käsitteisiin äänne, kirjain, tavu, sana, lause, lopetusmerkki, otsikko, teksti ja kuva
- tutustuu venäläiseen tapakulttuuriin ja perinteisiin

KESKEISET SISÄLLÖT

Puhuminen ja kuunteleminen

- suullista ilmaisua erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- kysymysten tekoa
- opettajan luennan kuuntelua
- keskittyvää, tarkkaa ja päättelevää kuuntelemista
- kuullun, nähdyn ja luetun työstämistä kerronnan ja leikin avulla

Lukeminen ja kirjallisuus

- sanojen tunnistamista edeten lyhyistä sanoista pitkiin
- vähittäinen siirtyminen tavaamisesta sujuvaan lukemiseen
- työskentelyä tekstien parissa yhdessä keskustellen

- venäläiseen lastenkirjallisuuteen tutustumista
- luetun liittämistä omaan elämään
- omien lukumieltymysten tutkiskelua

Kirjoittaminen

- kirjainmuotojen piirtämistä, tekstaus- ja kirjoituskirjainten opettelu ja kirjainten yhdistämistä
- oikean kynäotteen ja tarkoituksenmukaisen kirjoitusasennon opettelu
- sanojen ja lyhyiden lauseiden kirjoittamisharjoittelua
- mallin ja sanelun mukaan kirjoittamista
- omiin arkikokemuksiin ja mielikuvitukseen perustuvaa kirjoittamista

Kielentuntemus

- oikeinkirjoitusta sana- ja lausetasolla: isojen kirjainten käyttöä lauseiden alussa ja erisnimissä, sanan jakaminen eri riveille, lauseiden lopetusmerkit ja niiden käyttö
- oikeinkirjoituksen viisi perussääntöä: suhisevat konsonantit, pehmennysmerkki, painottomat vokaalit, soinnilliset ja soinnittomat konsonantit
- aakkosjärjestyksen opettelu ja käyttöä
- venäjän kielen ja suomen kielen vertailua äänne- ja sanatasolla
- rakenteisiin tutustumista (tavu, sana, sanaliitto, lause)
- sanojen merkitysten havainnointia

Kulttuurin tuntemus ja kieli-identiteetti

- tutustumista venäläiseen juhlaperinteeseen ja tapakulttuuriin (keskeiset puheviestintätilanteet, kuten tervehtiminen, puhutteleminen, esittäytyminen, puhelinkäyttäytyminen jne.)
- venäjän kielen merkityksen pohtimista
- keskustelua venäjän kielen käyttöalueista oppilaan omassa elämässä

TASO 2 (VUOSILUOKAT 3-5)

TAVOITTEET

Oppilas

- oppii kielenoppimis- ja vuorovaikutustaitoja
- oppii ilmaisemaan mielipiteitään ja tunteuksiaan
- oppii sujuvan luku- ja kirjoitustekniikan
- syventää luetun ymmärtämistaitojaan
- harjaantuu lukemaan lastenkirjallisuutta ja jakamaan lukukokemuksiaan
- oppii käyttämään oikeinkirjoituksen keskeisimpiä sääntöjä ja rakenteita
- oppii tuottamaan erityyppisiä tekstejä suullisesti ja kirjallisesti
- tutustuu tiedonhankintatapoihin

- laajentaa sanavarastoaan
- oppii arvioimaan töitään ja oppimistaan

KESKEISET SISÄLLÖT

Puhuminen ja kuunteleminen

- kertomista ja selostamista, juonellinen kertomus
- oman mielipiteen esittämistä
- keskustelupuheenvuorojen harjoittelua
- palautteen vastaanottamista ja antamista
- ilmaisuharjoituksia

Lukeminen ja kirjallisuus

- klassisen ja nykykirjallisuuden teosten lukemista, niiden käsittelyä ja oman lukukokemuksen jakamista
- keskeisiä kirjallisuuden käsitteitä kuten juoni, pää- ja sivuhenkilö, tapahtuma-aika ja -paikka
- lukutaidon strategioihin tutustumista: ennakointi, päättely ja pääasioiden etsiminen tekstistä
- erilaisiin tietokirjoihin ja -lähteisiin tutustumista (kirjaston käyttö)

Kirjoittaminen

- oikeinkirjoituksen perussääntöjen käyttämistä
- hankittujen tietojen koontia
- erilaisten tekstien suunnittelemista ja tuottamista
- tekstin viimeistelyä palautteen pohjalta
- selkeän ja sujuvan käsialan harjoittelua

Kielentuntemus

- sananrakenne ja sanan osien merkitys
- sijamuodot ja kysymykset
- sanaluokat: substantiivien taivutustyyppit, sukupäätteet ja merkitys lauseessa; verbien taivutustyyppit, aika-, persoona- ja lukumuodot, kieltopartikkelin käyttö sekä merkitys lauseessa; adjektiivit ja persoonapronominit
- lauseenjäsenet

Kulttuurin tuntemus ja kieli-identiteetti

- tutustumista Muinais-Venäjän historiaan ja suulliseen kansantaiteeseen
- tutustumista Venäjän kulttuurihenkilöihin
- venäjän ja suomen kielten yhtäläisyyksien ja erojen tunnistamista

TASO 3 (VUOSILUOKAT 6-9)

TAVOITTEET

Oppilas

- kehittää viestintävalmiuttaan ja tilannetajuun
- oppii toimimaan puhujana, lukijana ja kirjoittajana erilaisissa viestintäympäristöissä
- kehittyy aktiiviseksi ja kriittiseksi lukijaksi ja viestijäksi
- osaa hyödyntää oppimaansa kielitietoa puhuessaan ja kirjoittaessaan
- oppii perustietoa venäjän kielestä, sen rakenteesta ja muuttumisesta
- kehittää kirjallisuudentuntemustaan
- kasvaa suvaitsevaisiksi erilaisia kulttuureja kohtaan
- oppii arvioimaan itseään oppijana ja kielenkäyttäjänä

KESKEISET SISÄLLÖT

Puhuminen ja kuunteleminen

- kaunokirjallisten ja asiatekstien kommentoimista
- omien näkemysten ilmaisemista ja perustelemista
- omien puhe-esitysten suunnittelemista ja pitämistä

- ymmärtävän ja arvioivan kuuntelun harjoittelua
- viestintävälineiden tavoitteellista käyttöä

Lukeminen ja kirjallisuus

- venäläisen kirjallisuuden ja maailmankirjallisuuden lukemista
- tutustumista kirjallisuuden päälajeihin: runoja, satuja, kertomuksia, novelleja, romaaneja ja näytelmiä
- tutustumista Venäjän kirjallisuuden keskeisimpiin kirjailijoihin, jotka edustavat eri aikakausia ja tyyliä

Kirjoittaminen

- omien tekstien tuottamista: kuvaavia, kertovia, tiedottavia, pohtivia ja fiktiivisiä tekstejä
- kirjoitetun kielen lause- ja virketajun kehittämistä ja oikeinkirjoituksen vakiinnuttamista
- muistiinpanojen tekemistä ja aineistojen valikointia

Kielentuntemus

- etuliitteiden oikeinkirjoitus
- vokaalivaihtelu
- sanaluokat omina ryhminä sanavaraston ja sanaopin kannalta
- sanojen johtaminen
- partisiippi ja gerundi

- lauseoppi: lause ja virke, välimerkit, lauseenjäsenet, alisteiset ja rinnasteiset lauseet sekä lausetyypit

Kulttuurin tuntemus ja kieli-identiteetti

- tutustumista venäjän kielen historiaan ja kielten sukulaisuussuhteiden tarkastelua
- oman kielitaustan tarkastelua
- tutustumista Venäjän historian keskeisiin tapahtumiin ja henkilöihin
- tutustumista Venäjän maantieteeseen
- omien viestintä- ja mediankäyttötottumusten sekä -taitojen kehittämistä
- teatteri- ja elokuvakokemusten hankkimista ja käsittelyä

Arviointi

Maahanmuuttajien äidinkielen arviointi perustuu sekä opetuksen suunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin että oppilaan henkilökohtaisiin oppimistavoitteisiin. Arvioinnissa on tärkeää opettajan antama jatkuva palaute ja yhteistyö huoltajien kanssa.

Arvioinnin tehtävänä on antaa oppilaalle realistinen kuva omasta osaamisesta ja edistymisestä sekä tukea itsearviointitaitojen kehittymistä. Oppiaineen arviointi perustuu mm. tuntityöskentelyyn, kotitehtävien tekemiseen, kokeisiin, vihkotyöhön, portfolioihin ja projektitöihin.

Lukuvuoden päättyessä oppilas saa todistuksen osallistumisesta maahanmuuttajien äidinkielen opetukseen. Muuta arviointipalautetta voidaan antaa opetuksen aikana. Arviointipalaute tarkoittaa suullista tai kirjallista palautetta oppilaan edistymisestä, jota voidaan antaa esim. tiedotteella tai arviointikeskustelussa. Päätösarvioinnista annetaan erillinen todistus. Päätösarviointi perustuu hyvän osaamisen kuvaukseen ja sen tulisi olla valtakunnallisesti vertailukelpoista.

Arviointi on sanallista vuosiluokilla 1-4. Vuosiluokalta 5 alkaen voidaan jatkaa sanallista arviointia tai siirtyä numeroarviointiin, jota voidaan täydentää sanallisella arviolla. Työskentelytaidot ja oppiaineessa edistyminen arvioidaan erikseen vuosiluokilla 1-8. Päätösarvioinnissa käytetään numeroarviointia.

KUVAUS OPPILAAN HYVÄSTÄ OSAAMISESTA PERUSOPETUKSEN PÄÄTTYESSÄ

Käytettäessä kuvausta oppilaan hyvästä osaamisesta tulee ottaa huomioon, että oppilaiden äidinkielen taidot vaihtelevat suuresti sen mukaan, miten kauan he ovat viettäneet aikaa omakielisessä ympäristössä ja miten paljon he ovat saaneet oman kielensä opetusta. Lisäksi on otettava huomioon myös se, että eri kielissä on monia sellaisia erityispiirteitä, joilla on erilaisia ja erilaajuisia vaikutuksia taitojen kehittymiseen. Tällaisia ovat esimerkiksi kirjoitusjärjestelmä, jonka oppimiseen voi joissakin kielissä mennä useita vuosia, puhe- ja kirjakielen erot, kirjakielen tilanne yleensäkin sekä saman kielen eri variantit.

Kuvaus oppilaan hyvästä osaamisesta on laadittu yhteiseksi pohjaksi kunnissa ja kouluissa laadittaville eri kielten opetuksen suunnitelmille. Niissä tulee ottaa huomioon kunkin kielen ominaisuudet.

Puhuminen ja kuunteleminen

Oppilas

- pystyy ilmaisemaan itseään sujuvasti ja ymmärrettävästi arkipäivän viestintätilanteissa
- osaa loogisesti edeten kertoa omin sanoin esimerkiksi jonkin kuulemansa kertomuksen
- pystyy seuraamaan keskustelua, osaa kuunnella muita ja ottaa osaa keskusteluun
- tuntee oman kielensä puheen keskeiset sosiaaliset säännöt, esimerkiksi keskustelutavat nuorten ja aikuisten välillä sekä kielellisen kohteliaisuuden keinot.

Lukeminen ja kirjallisuus

Oppilas

- on saavuttanut oman kielensä ominaisuuksiin nähden sujuvan peruslukutaidon
- osaa tehdä huomioita kertomuksen juonesta, henkilöistä, ajan ja ympäristön kuvauksesta, kielestä ja keskeisistä ajatuksista
- lukee ja ymmärtää erityyppisiä asiatekstejä, kuten oppikirja- ja lehtitekstejä, ja osaa tiivistää sisällöstä pääasiat
- on kiinnostunut lukemisesta; hän lukee myös koulutuntien ulkopuolella, jos kirjallisuutta on saatavilla
- osaa hakea ja käyttää omakielisiä tietolähteitä, esimerkiksi (sana)kirjoja ja tietoverkkoja.

Kirjoittaminen

Oppilas

- hallitsee oman kielensä ominaisuuksiin nähden riittävän hyvin oikeinkirjoituksen perussäännöt
- kirjoittaa ymmärrettävästi tutuista aiheista
- osoittaa kirjoitelmissaan hallitsevansa kirjoitettuun kieleen kuuluvat rakenteet
- osaa laatia erilaisia tekstejä, kuten kirjeitä, mielipidetekstejä ja kertomuksia oman kulttuurinsa viestintätraditiota noudattaen.

Kielentuntemus

Oppilas

- tuntee äidinkiелensä keskeiset rakenteet ja ominaispiirteet
- pystyy vertailemaan oman kielensä piirteitä suomen tai ruotsin kieleen
- osaa erottaa kirjakielen ja puhekielen toisistaan
- tuntee oman kielensä historiaa ja kielisukulaisuussuhteita
- on kiinnostunut äidinkielestään ja omasta kielitaustastaan ja pyrkii parantamaan äidinkielen taitoaan.

Kulttuurintuntemus ja kieli-identiteetti

Oppilas

- tuntee oman kulttuuriyhteisönsä tapoja ja perinteitä ja pystyy vertaamaan niitä muiden kulttuureiden tapoihin
- tietää perusasiat kansansa historiasta ja sen asuinalueista
- tuntee mahdollisuuksien mukaan kulttuuriyhteisönsä kaunokirjallisia ja muita taiteellisia teoksia, keskeisiä kirjailijoita sekä kerrottua tarina- ja tietoperinnettä
- ymmärtää äidinkielen merkityksen identiteetin kehittämisessä ja arvostaa äidinkieltään ja kulttuuriaan sekä myös muita kieliä ja kulttuureita.